

ICOMOS HÍRADÓ

a Magyar Nemzeti Bizottság közleményei

21. évfolyam - 1. szám

2013. február hó

A TARTALOMBÓL

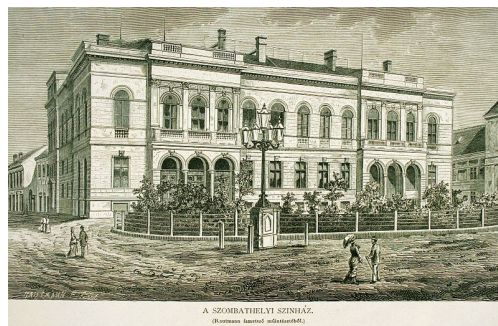
Egy turistaúton – hazafelé gondolva...

Történeti Kertek Szakbizottságának hírei

Fény és árnyék– A Főváros 1000 éves története
Látogatás a BTM kiállításán

Könyvrecenzió: A modern Szombathely
megszületése a 19. században

Emlékezünk és búcsúzunk:
10 éve hunyt el Zádor Mihály
In Memoriam Novák István

Emlékezünk rá, hogy...
Rejtett évfordulóink

10 éve hunyt el Dr. Zádor Mihály professzor

10 évvel ezelőtt 2003. február 3-án életének 74. esztendejében örökre eltávozott közülünk Dr. Zádor Mihály a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Építészeti és Műemléki Tanszékének professzora, az MTA doktora, a hazai és nemzetközi műemlékvédelem elméleti és gyakorlati feladatainak művelője, a kiváló oktató, az igaz barát.

Dr. Zádor Mihály Professzor Úr több mint fél évszázadot töltött az építészettörténet és a műemlékvédelem oktatójaként, kutatójaként Egyetemünkön. A hazai és a nemzetközi műemlékvédelem elméleti és gyakorlati kérdéseivel behatóan foglalkozott. Nevéhez fűződik a Műemlékvédelem tantárgy tananyagának kidolgozása, a Műemlékvédelem szakmérnöki szak létrehozásával elévülhetetlen érdemeket szerzett. Nagyon büszke vagyok arra, hogy a Professzor Úr irányításával a szakmérnökök oktatásában személyesen is részt vehettem, és a Műemlékek felmérésének elmélete és gyakorlata tantárgycsoport keretében a korszerű analitikus és digitális fotogrammetriai módszereket oktathattam a műemlékek felmérésében a hallgatóknak.

Professzor Úr több konkrét műemlékvédelmi program megvalósításában - többek között a budapesti Mátyás templom, a szennai és a kőröshegyi templom - helyreállítási munkáiban személyesen is közreműködött.

Dr. Zádor Mihály közéleti tevékenysége is ismert volt itthon és külföldön egyaránt. Alapító tagja volt a magyar ICOMOS Bizottságnak, több cikluson keresztül elnöke volt az ICOMOS Nemzetközi Oktatási Bizottságának.

Professzor Úr több évtizedeken keresztül oktatott a nappali tagozaton is, ezalatt nemzedékek ismerkedhettek meg az épített örökség megmentésének történetével, módszereivel, eszközeivel. Az egyetemi előadásait, a hallgatókkal folytatott konzultációkat is a kiváló pedagógus legfontosabb tulajdonsága jellemezte. Szívesen emlékezem vissza azokra a tanulmányi kirándulásokra, amelyeket a Professzor úr szervezett itthon és külföldön hazai és nemzetközi híru műemlékek megtekintésére. A szakmérnöki oktatásnak szinte kötelező része volt a velencei látogatás, melynek keretében az egyik legrangosabb európai restaurátorközpontba látogattunk el a hallgatókkal.

Súlyos betegsége sem akadályozta meg abban hogy folytassa oktató-kutató munkáját, még a nehéz helyzetekben is a hallgatók rendelkezésére állt, csodáltuk kitartását, elkötelezettségét. Segítségére - szakmai előadások előkészítésénél, egy-egy személyes probléma megoldásánál, tudományos dolgozat megírásánál - mindig számíthattunk.

Professzor Úrnak még nagyon sok megvalósítatlan terve, javaslata volt a magyar műemlékvédelem területén. Ezeknek megvalósítása már az utódokra, a volt tanítványokra vár.

Kedves Professzor Úr! Tanítványként, kollégaként barátként szeretném megköszönni azt a sok segítséget, amelyet munkám során kaptam Tőled.

Nyugodjál békében!

Dr. Kis Papp László egyetemi tanár

Egy turistaúton – hazafelé gondolva... Törökország, Kis-Ázsia Égei- és Földközi-tengeri partvidéke

2012 őszén, csodálatos időben, egy szervezett turistaúton rövid, és bizonyára nem is kellően alapos betekintést nyertem a Kis-Ázsia nyugati partvidéke lenyűgöző gazdagságú kulturális emlékének. Az álmélkodás mellett, az ember nem hazudtolhatja meg magát, minduntalan a párhuzamok ötlöttek fel bennem – ezekből osztok meg néhányat.

Az út első állomása Lyciában, Myra és a mai kisváros Demre volt. Myra római színháza és a mögötte magasló sziklafalak síremlékei lenyűgöző első benyomást adtak a görög-római-hellenisztikus kultúráról, ami azután végigkísért egész utunkon. Folyik a feltárás, helyreállítás – hihetetlen mennyiségű hozzátehető, minőségű faragott kő vár, és itt rögtön belémhasított: - mire is?

Akkor még semmit sem láttam, de ez is sejteni engedte, hogy azoknak az épületeknek a rekonstrukciója, melyekből ezek származnak, valami elképesztő mértékű vállalkozás. És milyen emlékének ez? Most azon túl, hogy rávágjuk: az emberiség kultúrájának mementói, mégiscsak szembe kell nézni azzal, hogy ehhez, ezen az általánosságon túl, annak a népnek, népességnek, mely jelenleg ott él, vajmi kevés köze van. És védik, nagy igyekezettel, az ott sem rózsás gazdasági helyzet közepette – és nyilvánvalóan külföldi támogatással is.

A Demre nevű kisvárosban áll az V-XII. századi Szent Miklós templom.

Myrai Szent Miklós, aki itt volt püspök és hunyt el 343. december 6-án, nemcsak a közismert Mikulás volt, hanem az ortodox egyház egyik legkedveltebb szentje is. Ennek köszönhető, hogy a templom helyreállítása a kapott tájékoztatás szerint, bőségesen folyósított orosz pénzből történik. Tehát itt megvan a „kié?”-re a válasz, mégis valami furcsa érzésem volt, mintha az egészet kissé túlrestaurálnák...

A helyreállítás – Ephesusz, Ephesus (ma Efes). A Világörökség várományosi listán szereplő város első pillantásra lélegzetelállító volt számomra, megmondom őszintén nagyobb benyomást tett rám, mint pl. Pompei. És ez így is maradt, még az un. terasz, vagy lépcsős házak védelmének megoldása se rontotta ezt el – teljesen... Az történt ugyanis, hogy a város lakórészén feltárt csodálatos mozaikkal, festett falakkal dekorált, nyilvánvaló tető nélküli épületek fölé egy, nem tudok rá jobb kifejezést, üvegház-komplexumot emeltek. Állítólag ez a modern műemlékvédelem kiemelkedő teljesítménye... Nem baj, de ott van a könyvtár homlokzata, a színház, és még számos egyéb csodák.

Világörökség része: Hierapolis – Pamukkale, méghozzá két-kategóriában is, a kulturálisban és a természetiben, méghozzá 1988-tól. A pamukkáléi hófehér mészkőteraszoktól (Egerszalók, ha igyekszik jó tízezer év múlva lesz ilyen) csak annyit, hogy fogy a víz – az egésznek a kialakítója és fenntartója. Hierapolis feltárása, rekonstrukciója folyik, hihetetlen mennyiségű emlék van még hátra, úgyhogy nem maradnak munka nélkül. És akkor eljutottam a romterület közepére – a fürdőbe. Pálmafák, víz –a vízben antik oszlopok, faragványok és önfeledt fürdőzők! Nem alkalmi, az öröket kijátszók, mint például a Trevi-kútban, ez egy rendes, kiépített (fogadóépület, öltözők és értékmegőrzők) strand.

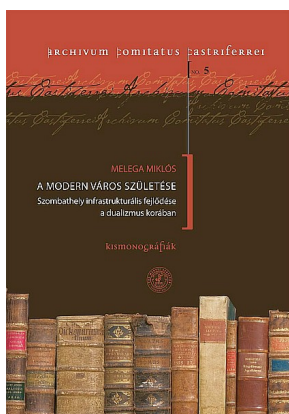

Sajnos olyan fényképet nem tudtam készíteni, melyen a medence egyik oldalán lévő átlátszó korláton büszkén sorakozó Világörökség emblémák látszanak, de az biztos, hogy tudják, mit csinálnak. És felrémlt bennem egy másik „vízáztatta” emlék, a Budai alsó rakpart... Persze lehet, hogy csak irigykedtem, mert nem volt idő arra, hogy én is megmártózzak.

Mindez, természetesen nem rontotta el örömeimet, és e pár sort a közismert vicczáró formulával fejezem be: - És mondd, te most panaszkodsz, vagy dicsekszel? Dicsekszem...

Balassa M. Iván

A modern Szombathely megszületése a 19. században

Melega Miklós: *A modern város születése. Szombathely infrastrukturális fejlődése a dualizmus korában.* Archivum Comitatus Castriferrei 5. Szombathely 2012. A Vas Megyei Levéltár kiadványa. 479. o. 76 kép, 16. függelék (térkép).

„A tizenkilencedik század, a regény és a líra nagy korszaka, mely festészetben és zeneművekben oly gazdag volt, nem tudta kifejleszteni térrendező és térformáló művészetét. Íme egy korszak, amely elmulasztotta építészeti stílusának kialakítását.” – így vezeti be Jürgen Joedicke „Modern építészettörténet”¹ című könyvét, mely magyar nyelven, Major Máté utószavával² 1961-ben jelent meg. A német szerző ehhez még azt is hozzáteszi, hogy: „páratlan minőségűek és mennyiségűek azok a feladatok, amelyeknek megoldása a tizenkilencedik századra várt, és amelyeket a 20.

század megoldatlan állapotban örökölt.” Ne kerteljünk, valljuk be őszintén: Joedicke nem csupán esztétikai ellenvetései voltak a 19. századdal szemben, hanem e korszak hasznosságát – ezen belül a század során létrehozott infrastruktúra mennyiségét és minőségét – is megkérdőjelezte. Persze azt is tudnunk kell, hogy az építészettörténész nem csupán saját véleményét tolmácsolta, állásfoglalása jól tükrözi a korai modernizmus általánosan elterjedt ítéletét. A 20. század első felében úgy vélték, hogy a 19. század az emberiség történetének „értéktelen” és hiábavaló zsákutcája volt, súlyos mulasztásait a 20. századnak kellett pótolni.

A korszak ilyesfajta, kedvezőtlen megítélése, a fejlődés folyamatosságának tagadása azonban nem csupán elméleti síkon zajlott. E helytelen értékítélet sokakat visszatartott attól, hogy e korszakkal tudományos igényességgel foglalkozzanak, a kor teljesítményét reálisan ítélik meg.³ Ez a fajta lebecsülés a 20. század településeinek képében is súlyos veszteségeket okozott. A 19. század városépítészeti eredményeinek alulértékelése, építészeti alkotásainak helytelen megítélése a történeti városszerkezet értelmetlen szétzilálásához, értékes épületek, utcasorok, együttesek bontásához és páratlan szépségű belső terek megsemmisítéséhez vezetett.⁴

Be kell vallanunk, hogy bár az utóbbi évtizedekben a helyzet valamelyest javult, az építészeti- városépítészeti szakma képviselői ma is nagyon hasonlóan gondolkoznak e korszakról, mint az 1960-as években. Mindennek egyik legfőbb oka, hogy máig hiányoznak a tudományos alaputatások, kevesen vállalkoznak arra a nagy figyelmet és gondosságot igénylő, felfedező munkára, amely a korszak megítéléséhez megbízható tudományos alapot teremthet. Ezek után érthető, hogy az építészeti felsőoktatásban sem történt meg az igazi áttörés, a hallgatók elmélyült ismereteket nem kapnak e korszakról.⁵ Az építész szakma úgy véli, hogy jövődől zseniális épületeik helyét máig „rozoga” 19. századi alkotások foglalják el: a városok legkedvezőbb pontjait a 19. században teljességében „elépítették”.

Mind ezt érdemes átgondolni, mielőtt Melega Miklós frissen megjelent könyvének olvasásába kezdünk. Előre bocsájtom, hogy a következetesen felépített, szépen szerkesztett, igényes kiállítású könyv, a Vas Megyei Levéltár mintaszerű kiadványa minden alaposága és tudományos igényessége mellett lebilincselő olvasmány is. Aki kezébe veszi, nehezen teszi le azt.

¹ Jürgen Joedicke: *Modern építészettörténet. A forma, a funkció és a szerkezet szintézise.* Műszaki Könyvkiadó Budapest, 1961. 248. o. 476. kép.

² Major Máté: Utószó. J. Joedicke im. 238–245. o. „megbocsájtóan” jegyzi meg a könyv szerzőjének életútjáról: „Erfurtban születik, s itt tölti gyermek, s alsó- meg középiskolai éveit, ... de még a hitleri iskola sem fertőzhetette fasisztává.” Ugyanakkor megrója a szerzőt, mivel „nem tudatos alkalmazója a dialektikus módszernek.” 238. o.

³ Szombathely e szempontból szerencsés helyzetben van, hiszen a korszak városépítészeti és építészeti eredményeit Szilágyi István (1938–2005) szép könyvben foglalta össze. Vö.: Szilágyi István: *Szombathely Városépítés- és Építészettörténete a dualizmus korában.* Szombathely 2005.

⁴ Sopronban a városképi védettségű kaszinó európai jelentőségű neoreneszánsz belső architektúráját az 1960-as években teljesen megsemmisítették. Vö.: Winkler Gábor: *Az egykori kaszinó és vidám épületének építészettörténete.* = Várhely 2002. 4. sz. 134–139. o.; uő: *A Soproni Kaszinó építészettörténete.* = Soproni Szemle 57. évf. 2. sz. 174–194. o.

⁵ A BME Építészettörténeti Tanszék 140 éves jubileuma keretében 2010. április 20-án a BME Oktatói Klubjában, dr. Simon Mariann szervezésében és vezetésével szimpóziumot rendezett „Az építészettörténet oktatásáról” címmel, melynek keretében hat képzési hely oktatói mutatták be építészettörténeti kurzusaikat. Vö.: Winkler Gábor: *Építészettörténet oktatás ma - Sopronban, a NYME Alkalmazott Művészetek Intézetében.* <http://www.epiteszforum.hu/node/15877>

Melega Miklós hosszú idő óta a tudós alaposságával, és a városát szerető lokálpatrióta fáradhatatlanságával foglalkozik Szombathely 19. századi múltjával. A modern Szombathely születéséről írta doktori dolgozatának megírásához témavezetőjétől, Kaposi Zoltántól, opponenseitől, Gyáni Gábortól és Pál Judittól – e korszak kiváló ismerői –, és saját intézményétől, Tilcsik György levéltár igazgatótól és munkatársaitól kapott segítséget.

A könyv bevezető fejezete a modern városi struktúra kiépüléséről szól. Az önmagában is kerek fejezet világviszonylatban vizsgálja e korszakot, a városszerkezet és a települések komfort létesítményeinek kialakulását. Vajon magyar mérnökeink, építészeink, városrendezőink tudnak-e ennyit e témáról. Úgy sejtem, hogy nem. A könyv első fejezetét ezért melegen ajánlom műszaki felsőoktatási intézményünk oktatóinak: a bevezető ugyanis önmagában is kerek és teljes képet ad a korszak műszaki fejlődéséről.

A könyv jó négyszáz oldalon mutatja be, hogy magyar középvárosunkban hogyan zajlott le ez a folyamat és milyen eredményeket hozott a 19. század mérnöki forradalma Szombathely településfejlesztése és városi komfortjának növelése terén. A tanulmány meggyőz bennünket, hogy a város bölcs és következetes vezetésével, okos fejlesztési stratégiájával példászerű eredményeket ért el a 19. században. Melega Miklós témaválasztása tehát ebből a szempontból is igazi telitalálat.

A bevezető fejezetek a város népességének alakulását, majd a városszerkezet bővülését, a városnövekedés eseményeit, a tehetséges és céltudatos városvezetés településrendezési törekvéseit ismertetik. A városszerkezet fejlődését, a városi struktúra bonyolódását mintaszerű térképek egész sora mutatja be. A fejlődés szinte filmszerűen pereg le szemünk előtt.

A következő fejezetek a város komfortberendezéseinek kiépülésével foglalkoznak. A szerző alaposan körüljárja az infrastruktúra kialakulásának történetét: a könyv lapjain bőséges anyagot találhatunk a gáz- és áramszolgáltatás, a telefonhálózat, csatornázás és vízellátás létesítéséről. Dicséretes, hogy a folyamat műszaki, gazdasági, szociális és várospolitikai tényezőit együttesen vizsgálja. Mivel hazánkban a közműellátás összetett kérdése a mai napig nem rendeződött megnyugtatóan, leírásai számtalan tanulságot rejtenek korunk számára is. A krónikát életszerűvé teszi, hogy a különféle szolgáltatások kiépülésének a városlakók mindennapi életére gyakorolt hatását is leírja, beleértve ebbe az infrastruktúra által okozott balesetek – gázrobbanások, a vízvezeték hálózat feltételezett szennyeződése okozta járványok – leírását is.

Mint ismert, Szombathelyen igen korán megindult a villamosközlekedés.⁶ Városrendező és közlekedési mérnök számára egyaránt izgalmas olvasmánynak ígérkezik a városi tömegközlekedés szombathelyi krónikájának ismerete. A könyv a villamosok okozta balesetokról ugyancsak részletesen beszámol.

Elgondolkoztató fejezet az út- és járdaburkolás történetének leírása. A szerző szép számban közöl korabeli ábrázolásokat. Összehasonlítva ezeket magyar településeink mai utcaképével szembetűnő, hogy a 19. század közterületei mennyivel rendezettebbek és karbantartottak voltak, mint manapság. És végül: a könyvből megtudjuk, hogy a 19. század Szombathelyen csupán egyetlen városi komfortberendezéssel maradt adós: sokáig tervezték a „közillemhelyek” építését, az építkezés az anyagbeszerzés nehézségei miatt elmaradt.⁷

Szombathely – a modern város – születése mindnyájunk számára számtalan értékes tanulsággal szolgál. Ezek megismerésében segít a most megjelent kiadvány, melynek szerkesztése, felépítése és tipológiai megjelenése egyaránt példászerű. Szépek és tanulságosak a színes térképek is. A szöveget bőséges irodalomjegyzék, név- és helymutató egészíti ki. Nyugat-dunántúli településünkről lévén szó, szinte természetesen, hogy a publikációhoz a német összefoglaló és az ábrák aláírásainak német fordítása is elkészült. A kiadvány így nem csupán izgalmas olvasmány, hanem jól használható, fontos forrásmunka is. A könyv sikere előre látható: bizonyára nem csupán hazánkban, hanem a szomszédos országokban is haszonnal forgatják majd. Megismerését melegen ajánljuk minden ICOMOS tagunknak.

Winkler Gábor

⁶ Németh Zoltán Ádám: Soproni villamosok. <http://villamosok.hu/nza/sopron/index.html>: A soproni villamosvonal a mai Magyarország területén lévő városok közül a legrövidebb ideig üzemelt. Az 1000 mm nyomtávú vonalat 1900. április 30-án adták át a forgalomnak, de 23 év után bezárták. A szóhagyomány szerint a feleslegessé vált soproni villamosokat Szombathely vásárolta meg.

⁷ Sopronban e korban a „zöld villamosok” – nyilvános illemhelyek – egész sora létesült. Ezeket ma helyi városképi rendelettel védjük. Vö.: Winkler Gábor: Helyi értékvédelem Sopronban. Soproni Szemle 2013. 1. sz.

Az ICOMOS MAGYAR NEMZETI BIZOTTSÁG TÖRTÉNETI KERTEK SZAKBIZOTTSÁGÁNAK HÍREI

Nem lehet eleget hangoztatni, hogy az utóbbi időszak nyomon követhetetlen átszervezései milyen mélyen érintik az örökségvédelem eddigi eredményeit, értékeit. Természetesen mindig szükség van újításokra, amelyekkel a változó helyzetre reagálni kell, de csak az elvek, a több évtizedes hagyományok, módszerek végig gondolásával. Azt is kimondhatjuk, hogy a műemlékvédelem, örökségvédelem nem merevedhet dogmák szorításába. Tágulnak, változnak a feladat határai, körülményei, a cél természetesen mindig a hiteles helyreállításon túl az emlékek bekapcsolása a mai életbe, idegen szóval a revitalizálás. A műemlék helyreállítástól nem idegen a kortárs szemlélet, ha az az érték növelését szolgálja. Mindezen gondolatok érvényesek a műemléki környezetek, történeti kertek és tájak esetében is.

Fontos nyomatékkal hangsúlyozni, hogy a műemléki tájépítészetben is figyelembe kell venni a változásokat. Szakterületünk még mindig nem vívta ki teljes mértékig a jelentőségéhez méltó odafigyelést. Miközben egymást követik az uniós pályázati forrásokból történő kert helyreállítások, sorra épülnek a főterek, kiemelt országos programok

része a park felújítása, rekonstrukciója, a tervtanácsok, zsűrik nem feltétlenül veszik igénybe tájépítész kolléga szakértelmét. A jelenlegi engedélyezési rendszer szövevényében sem könnyű eligazodni. A szinte egyetlen forrásként szereplő uniós pénzek elbírálásánál is, a legjobb szándékok ellenére, vannak nyitott kérdések.

Ezeket a „külső” nehézségeken túl, saját szakterületünk esztétikai érték ítéletében is fellelhetők zavarok, amelyeket részben a megrendelők erőszakos megrendelése, elvárásai, kényszerei okoznak. Gondoljunk csak a csillogó-villogó "látvány főterekre"!

Sok olyan kérdés merül fel manapság, amelyekre válaszolni kellene, és úgy gondolom, annak ellenére, hogy csak egy „civil” szervezet vagyunk, vagy esetleg annál inkább, bizonyos szakmai elvek, elvárások megfogalmazása igen is a mi feladatunk!

2013. évi programunk összeállításában is elsősorban arra törekszünk, hogy segítve az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság általános célkitűzéseit, együttműködve a többi szakbizottsággal harcoljunk a magyar műemlékvédelemért! Szeretnénk eddigi eredményeinket is hangsúlyosabban megjeleníteni kiállítások, előadások során. Az I. negyedévben szervezünk egy olyan workshopot, amely kifejezetten az uniós pályázatokkal kapcsolatos kérdéskörrel foglalkozik az érintettek részvételével /Nemzeti Környezetvédelmi és Energia Központ, Kutatók, Tervezők, Felügyeleti szakemberek.../.

Kidolgoztunk egy olyan ajánlást, amely meghatározza a műemléki tájépítészeti feladatokkal kapcsolatos dokumentációk minimum követelmény rendszerét, a lehetséges szakmai résztvevők körét, a jogosultságot.

Szeretnénk az oktatási intézményekkel, szakmai kamarákkal, szervezetekkel is szorosabbra fűzni a kapcsolatunkat, mivel csak közösen érhetjük el célkitűzéseinket!

Szikra Éva

Budapest – Fény és árnyék A főváros 1000 éves története

Látogatás a Budapesti Történeti Múzeumban
2013. február 19

A Budapesti Történeti Múzeum új állandó kiállítását Végh András régész a kiállítás kurátora rendkívüli szakértelemmel, a lényegyet megragadva, élményt adóan a rendelkezésre álló időt nagyon jól beosztva mutatta be. A látogatást Zádor Judit régész segítségével a Kulturális Turizmus Bizottság szervezte.

Végh András a kiállítás bemutatása során a tartalomra vonatkozó ismertetés mellett kitért a rendezés elvi kérdéseire és a kivitelezés újszerű muzeológiai megoldásaira, egyebek mellett arra is, hogy a múzeum ablakaiból feltáruuló budapesti látkép/látképek hogyan egészítik ki a rendkívül gazdag kiállítási anyagot.

A BTM új kiállításán látottak nagyon jól mutatták, hogy a kevesebb mennyivel több lehet! A történeti kiállításokra általában jellemző zsúfoltságot és az információk túlzott bőségét a bemutatott anyag kvalitásainak segítségével még a XIX–XX. század történetének ismertetésénél is sikerült elkerülni.

A kiállítás világos koncepciója révén Budapest történetének kronologikus bemutatása és a szorosan vett időrendet megbontó tematikus, kamara jellegű kiállítások nagyon jól oldják az esetlegesen kialakuló monotonitást. A kiállítás szerkesztése és az anyag válogatása kitűnő egyensúlyt teremt a történeti folyamatok és a kultúrtörténeti, valamint ipartörténeti momentumok között.

A kiállított tárgyak közül a kőemlékek, a freskótöredékek, valamint a nagyon finom és esztétikai szempontból is kiemelkedő fajanszok, a keleti porcelánok maradandó élményt jelentenek.

A kiállítás kronologikus sávjában kiállított műtárgyak térhez kötését és a város kiterjedésének változását egyszerűen nyomon lehet követni a valóban szükséges tartalmat feltüntető, igényesen megtervezett és kivitelezett térképek segítségével.

A tematikus egységek közül a tárgyakat életképszerűen bemutató vitrinek megragadóak. Nagyon érdekes például a középkori magyar és a török kori étkezési kultúra változását bemutató két vitrin, és egy bolt berendezését, az ott folyó tevékenységet láttató anyag. Külön élményt jelentett a sírkövek együttese és a mára csak Mária-Magdolna toronyként létező egykori épületegyüttes sorsának bemutatása. A lineáris idővezetés, az interaktív felületek, a gazdag tárgyi emlékek, a térképek és a rövid korleírások mind-mind hozzájárulnak ahhoz, hogy megértsük Budapest múltját.

Ötletes megoldás a hullámzó Duna megjelenítése a falakon, amely szimbolikusan a város történetének hullámvölgyeire és hullámhegyeire utal. Kiemelésre érdemesek az elsősorban gyerekeknek kitalált (de a felnőttek számára is élvezhető) foglalkoztató feladatok (legyen az akár egy szagminta, a mi van a függöny mögött? a nyomdászat lépései, a kihúzható fiókok stb.), valamint a kurátorok által kitalált és megvalósított szobrászletek (török stílusban, vagy a lakótelepi nappali a 60-es évekből).

Privilegizált helyzetünknek köszönhetően Végh András vezetésével olyan apróságokat, kulisszatitkokat is megtudhattunk, amit talán a tárlatvezető jelenléte nélkül nem fejhettünk volna meg (előzetes kutatások nélkül biztosan nem).

Például a feliratból nem derülne ki, hogy a tárlóban bemutatott kerámia aquamanile nemrég került elő Pest belvárosában az egykori Úttörő Áruház helyén történt feltárás során, vagy, hogy a Budavári Helyőrségi templomban őrizték a Mátyás templom barokk berendezését, ami aztán elpusztult a háborúban (s csak töredékesen maradt fent). Vagy, hogy a Landerer-féle nyomdagépből három van az országban, (abból egy a BTM-ben ezen a kiállításon, egy pedig a Kiscelli Múzeumban) és a géppel akár ma is lehetne nyomtatni.

Kiemelkedő, hogy a kiállítás egészében a tárgyak és a múzeumi anyag a meghatározó, a feliratok, az írásos emlékek csak ezek jobb megértését szolgálják. A szokásos, térképekkel, képekkel, jellemző tárgyakkal illusztrált várostörténeti kiállításrész az U alakú kiállítótér folyosójára került. A bejáratnál elhelyezett színes alaprajz a tájékozódást segítik. A kézzel jelzett területen kísérhetjük nyomon a város történetét a kezdetektől a római tartományi központ kialakulásától a középkori Magyar Királyság európai jelentőségű központjának bemutatásán át a 19-20 század fordulóján kialakult metropoliszig, sőt a rendszerváltás korszakáig, tehát szinte napjainkig. Ugyanakkor nem kerültk meg a nagy pusztulások, pusztítások háborúk következményeit sem.

Láthattuk, ahogy a „civil” látogatók gyermekei a padlószőnyeggel körülvevett nagyméretű puzzle kép mellé hasáltak, míg a szülők a kultúra helyszíneit és történéseit próbálták beazonosítani. A kiállítást 1,5 óra alatt szinte csak végigszaladni tudtuk, de többen megfogadtuk, hogy családdal vagy ismerősökkel visszajövünk, mert az nemcsak nekünk, hanem a szakmán kívülieknek is igazi élményt nyújthat.

A beszámoló dr. Bak Borbála, Halasi Dóra és Sedlmayr Judit külön-külön önkéntesen elkészített összefoglalója alapján készült. A Kulturális Turizmus Szakbizottság nevében ezúton is szeretném megköszönni Végh Andrásnak a kitűnő vezetést, Zádor Judit szervező munkáját és természetesen az egyéni látásmódot is tükröző összefoglalók gyors elkészítését, amely lehetővé tette, hogy a beszámolót napokon belül publikáljuk az éppen megjelenő ICOMOS Híradóban.

Kovács Erzsébet

In Memoriam Novák István

(Budapest, 1938. január 16. – Szeged, 2013. február 3.)

Gazdag és sokszínű életművéről kerestem adatokat, helyette halálhíréről értesültem az "építészfórumon". A hír lesújtott. Novák István főépítész kollégámat, az ICOMOS tagját régóta ismertem, igazából azonban 2003-ban kerültünk egymással szoros kapcsolatba. Ez év Karácsonyán az Europa Nostra megbízásából Szegeden jártam, hogy a Kárász utca és Klauzál tér helyreállításával megismerkedjek és véleményt írjak róla.

Az állomáson Novák István és felesége, Ildikó asszony fogadott. A Szegeden elvégzett, hatalmas városmegújító munka meglepett. A séta Novák István társaságában felejthetetlen élmény volt. A téli estén, ünnepi hangulatban emberek százai élvezték a megújult építészeti környezetet. Megtudtam, hogy a 19. századi városközpont felújítása, házról-házra haladva, a közművek cseréjével kezdődött, az új térburkolatok építésével folytatódott, majd szobrok, térbútorok elhelyezésével, növények telepítésével fejeződött be. Elmúlt idők hangulatát idézték a szép kandeláberek, falikarok, órakeretek, a török korra utaltak a „könyöklő kövek”. Az Dél-Magyarországon hagyományos, meleg, vörös színű térburkolat, a fából készült padok, a terrakotta edények és a növényzet mediterrán hangulatot tükröztek.

A pályázat méltán nyerte el az Europa Nostra díját, melyet Novák István Münchenben vehetett át. Szegeden 2004. július 15-én az Europa Nostra alelnöke, dr. Andrea Schuler leplezte le a Kárász utca és Klauzál tér megújításáért odaítélt Europa Nostra-díj plakettjét. (Novák István gondoskodott arról, hogy minden megújult ház a terek és utcák mentén kapjon az éremből egy másolatot.) Az ünnepségnek különös jelentőséget adott, hogy az európai műemléki "Oscar-díjként" ismert kitüntetés, melyet eddig csupán egy-egy objektum, becses régi épület, történelmi park vagy tájegyjüttes példaszerű helyreállításáért osztottak ki, ekkor ítélték oda első alkalommal városi térnek.

Novák István sokszínű, sokarcú építész volt. A Budapesti Műszaki Egyetemen szerzett diplomát 1956–1961 között. Jelentős épületeket, épületegyütteseket tervezett, legtöbbször Dél-Dunántúlon, de készültek oktatási épületei Budapesten, Kecskeméten és Tatabányán is. Ő tervezte Baján a Német Nemzetiségi Központot és Ópusztaszeren a Feszty körkép monumentális múzeumépületét. Elképzelései alapján épült templom a felvidéki Ajnácskőn, valamint Brassóban. Második világháborús emlékművei az egész ország területén megtalálhatók.

Számtalan építészeti munkája mellett főépítész feladatokat is vállalt. 1988 óta Szarvas, 1995-től Szeged, 2001-től Makó, 2009-től Orosháza főépítésze volt. Nem csak tervezett és irányított, nem csupán szakvéleményeket adott, hanem minden követ megmozgatott, hogy elképzelései, ötletei meg is valósuljanak. A szakma legelismertebb kitüntetését, az Ybl Miklós díjat 1983-ban vehette át „az oktatási-nevelési épületek területén végzett kimagasló tevékenységéért, a hódmezővásárhelyi Árpád úti tizenhat tantermes iskola terveiért”. Sok más szakmai elismerésben is részesült, a széles közvélemény Prima Primissima Díja alapján ismerte meg.

Novák István a folyamatosság, múlt, jelen és jövő egységének híve volt. Sokat foglalkozott műemlékek helyreállításával, legnagyobb hatású munkái azonban a közterületek, városközpontok rehabilitációs tervei voltak. Nem csupán Szeged történelmi belvárosának megújulásáért tett sokat, Makón elvarázsolták a polgárosuló paraszti építészeti alkotásai: főépítészként sürgősen a régi házak védelmére kelt.

Utoljára egy éve kaptam Tőle karácsonyi lapot: üdvözlő soraiból kitűnt felesége iránt érzett aggodalma. Ildikó asszony három hónappal István halála előtt ment el. Az építőművész január 16-án ünnepelte 75. születésnapját. 2013. február 3-án, vasárnap váratlanul hunyt el otthonában. Emlékét a magyar műemlékvédők, az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottságának tagjai is hűséggel őrzik.

Winkler Gábor

PÁLYÁZATI HIRDETMÉNY

A Magyar Urbanisztikai Társaság és az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Egyesület ismét meghirdeti a Köztérmegeújítási Nívódíj pályázatot. A Nívódíjat az arra érdemesnek talált megújult közterek nyilvános pályázat keretében nyerhetik el.

A 2013. évi pályázati kiírás és mellékletei kizárólag elektronikus úton tölthetők le a www.mut.hu és a www.icomos.hu honlapról, beadási határidő: 2013. március 22. 12:00 óra, munkanapokon 9.00 és 15.00 óra között a MUT Titkárságán (1094 Budapest, Liliom u. 48.). Postai feladás esetén a beérkezés határideje 2013. március 22.

Híreink - Programelőzetes:

Műemléki Világnap 2013

A Műemléki Világnap alkalmából ez évben is szakmai programot szervezünk 2013. április 18-án. Terveink szerint egész napos konferenciát tartunk a pest megyei Vármegyeházán. Minden érintett közreműködésével a ma feladatairól és lehetőségeiről tartunk tanácskozást, ugyanis a megváltozott körülmények ellenére a műemlékvédelem feladata változatlan. A pontos programot időben megküldjük.

Kérjük, az érdeklődők már most írják be a naptárukba a Műemléki Világnapot!

43. Román András Műemlékvédelmi Nyári Egyetem

Az idei nyári egyetem 2013. június 27 és július 3 között kerül megrendezésre Sikfőkúton (Nomád Hotel), témája: Műemlékvédelem – Fenntarthatóság, Megőrzés és Hasznosítás.

A szakmai program és az anyagi feltételek kidolgozása folyamatban van, az eddigi sikeres programok szellemében ebben az évben a műemlékek felújításával, a megőrzés, és a fenntartható hasznosítás tükrében fog foglalkozni a szakmai rendezvény.

Kérjük, jegyezze elő a dátumot, várjuk jelentkezését, kérdéseit, megjegyzéseit

telefonon/faxon: (1)2127615 vagy e-mailben: secretariat@icomos.hu, erzsebet.kovacs@icomos.hu

Ágostházi László DLA:

EMLÉKEZZÜNK RÁ, HOGY. . .

Március

- Március 1. **115 éve** (1898) kezdték el építeni *Szolnokon a zsinagóga* épületét
- Március 3. **110 éve** (1903) született *Borsos László* építész, Ybl-díjas, aki egész aktivitása során első sorban műemlék épületek helyreállításával foglalkozott (Budapest: Várbeli épületek, Múcsarnok, Dég: kastély, stb.)
- Március 15. **160 éve** (1853) helyezték el a Heves megyei *Istenmezeje-i római katolikus templom* (Dudás József egri céhmester) alapkövét
- Március 22. **175 éve** (1838) született *Schulz Ferenc* építész, Schmiedt Frigyes tanítványa, egyetemi tanár, aki főleg műemlék épületek restaurálását tervezte (pl. Visegrád: Salamon-torony, Vajdahunyad: vár, stb.)
- Március 27. **255 éve** (1758) helyezte el Bakócz Ferenc püspök *Egerben a Minoriták templomának* (Kilian Dientzenhofer) alapkövét
- Március 28. **115 éve** (1898) született *Hárs György* építész, az Esterházyak építész, akinek nagyon sok lakó- és középülete ismert Sopronban is
- Március 31. **40 éve** (1973) halt meg *Pfannl Egon* építész, Ybl-díjas, grafikus, nagyon sok budapesti és környéki műemlék épület helyreállítója

Április

- Április 9. **80 éve** (1933) halt meg *Havel Lipót* kora egyik legkiválóbb építőmester vállalkozója, sok egyéb mellett a budapesti Néprajzi Múzeum (egykori Kúria) épületének kivitelezője
- Április 11. **75 éve** (1938) halt meg *Ray Rezső Vilmos* építész, aki kései eklektikus stílusban nagyon sok önálló, ill. társtervezői alkotás (pl. Budafok: Törley-kastély és mauzóleum, Margitsziget: víztorony, stb.) tervezője volt
- Április 18. **240 éve** (1773) szentelték fel *Egerben a Minoriták templomának* épületét (Kilian Dientzenhofer)
- Április 27. **85 éve** (1928) halt meg *Alpár Ignác* építész, aki egy ideig Hauszmann Alajos irodájában dolgozott, ill. tanársegédje is volt, majd önállóan és társtervezőként is nagyon sok köz- és lakóépületet alkotott Erdélyben, Felvidéken, a fővárosban (pl. Kolozsvár: az Egyetem központi épülete, Vármegyeháza; Nyíregyháza: Színház, stb.) kora egyik legmeghatározóbb mestereként

Ezúton szeretnénk ismételtlen megköszönni mindenkinek, aki 2011-es személyi jövedelemadójának 1%-át az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Egyesület részére ajánlotta fel.

A támogatás révén beérkezett **28.609** Forintot az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság nemzetközi jelenlétének erősítésére, Magyarország szakmai képviseletére fordítottuk.

Ahhoz, hogy 2013-ben is sikeresen dolgozhassunk Egyesületünk célkitűzéseinek megvalósításán, továbbra is igen nagy szükségünk van az Önök támogatására, számítunk Önökre, **ezért kérjük a műemlékek, történeti együttesek minden barátját, hogy támogasson minket személyi jövedelemadójának 1%-ával !**

köszönettel
ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Egyesület
Adószám: 18083897-1-41

<p>ICOMOS Híradó, a Magyar Nemzeti Bizottság közleményei</p> <p>Szerkesztőség: H-1014 Budapest, Szentháromság tér 6. Levél cím: H-1535 Budapest, Pf. 721. Telefon/fax: +36/1/212-76-15 E-mail: secretariat@icomos.hu Honlap: www.icomos.hu Kiadja az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága Felelős kiadó: Dr. Nagy Gergely Szerkesztő: Keller Annamária HU ISSN 2062-4964 (Nyomtatott) HU ISSN 2062-4972 (Online)</p>	<p>Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság tagságával járó előnyök:</p> <ul style="list-style-type: none">- informáltság a műemlékvédelem hazai és nemzetközi híreiről, eseményeiről, pályázatairól, ösztöndíjairól, stb. az ICOMOS elektronikus körlevelek, az ICOMOS honlap (www.icomos.hu), az ICOMOS Híradó és az ICOMOS News/Nouvelles ICOMOS révén- ingyenes belépésre jogosító tagsági kártya a világ legtöbb múzeumába, műemlékébe, romterületére- az UNESCO/ICOMOS Dokumentációs Központjának szabad használata <p>Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság pártoló Jogi tagja: Forster Gyula Nemzeti Örökséggazdálkodási és Szolgáltatási Központ, Budapest</p>
--	--